

<https://doi.org/10.5559/di.29.4.06>

ULOGA SUKOBA RADNE I OBITELJSKE ULOGE TE ZADOVOLJSTVA INTIMNOM VEZOM U SEKSUALNOJ DOBROBITI ZAPOSLENIH OSOBA

Luka JURKOVIĆ
Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska
UDK: 316.663.5-057.16-058.833(497.5)"2017":613.88
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 7. 10. 2019.

Zaposlene osobe svakodnevno se susreću s problemom usklađivanja radnih i obiteljskih obveza. Dosadašnja empirijska istraživanja upućuju na potencijalne negativne učinke sukoba radne i obiteljske uloge na opću dobrobit, fizičko, emocionalno i mentalno zdravlje te zadovoljstvo životom, poslom i kvalitetom romantičnog odnosa. Međutim, manje je poznato o odnosu između sukoba uloga i seksualne dobrobiti. Cilj ovoga rada jest analiza povezanosti između dva oblika sukoba radne i obiteljske uloge (sukob *obitelj – rad* i sukob *rad – obitelj*) te seksualne dobrobiti zaposlenih osoba, uz testiranje posredujuće uloge zadovoljstva intimnom vezom. Podaci su prikupljeni *online* anketom tijekom lipnja i srpnja 2017. godine na uzorku od 584 osobe koje žive s partnerom/icom. U svrhu analize povezanosti relevantnih konstrukata primijenjena je metoda modeliranja strukturnim jednadžbama. Rezultati analize pokazuju da je sukob *rad – obitelj* negativno povezan sa seksualnom dobrobiti, ali samo u žena, dok je negativna povezanost između sukoba *obitelj – rad* i seksualne dobrobiti posredovana zadovoljstvom intimnom vezom kod sudionika obaju spolova. Nalazi ovoga rada pridonose rijetkim i nedosljednim spoznajama o odnosu između sukoba radne i obiteljske uloge i seksualne dobrobiti.

Ključne riječi: sukob uloga, seksualna dobrobit, zadovoljstvo vezom

Luka Jurković, Odsjek za sociologiju,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: ljurkovi@ffzg.hr

Rad i obitelj dva su područja života koja, kao sadržajni okviri ostvarivanja doživljaja samoaktualizacije, uspješnosti i stabilnosti, imaju dominantnu ulogu u definiranju identiteta pojedinaca (Čudina-Obradović i Obradović, 2000). Međutim, pritisci obveza obiteljske i poslovne sfere često su nespojivi, što vodi međusobnom sukobu dviju uloga i neusklađenosti obveza među zaposlenim osobama (Čudina-Obradović i Obradović, 2000; Greenhaus i Beutell, 1985). Porastom broja dvohraniteljskih kućanstava, koje karakterizira simetrična pozicija partnera na tržištu rada, te smanjenjem broja tradicionalnih obitelji u kojima je muškarac jedini hranitelj kućanstva dolazi do promjena u normativnim očekivanjima podjele rada između partnera te redefinicije tradicionalnih rodnih uloga u okvirima zaposlenja, obveza u kućanstvu te odgoja djece (Akrap i Čipin, 2011; Byron, 2005; Michel i sur., 2010). Žene, uz tradicionalne uloge supruge i majke, danas u velikoj mjeri novčano pridonose obitelji, dok mlađe generacije "novih muškaraca" u većoj mjeri sudjeluju u obavljanju kućanskih poslova i odgajanju djece u odnosu na prošle generacije (Kulik i sur., 2015a). U tom se kontekstu zaposlene osobe, zadužene za ekonomsko privređivanje i brigu o obitelji, svakodnevno suočavaju s problemom usklađivanja obiteljskih i radnih obveza (Byron, 2005; Michel i sur., 2010).

Povećani društveni i javni interes za rješavanje problematike usklađivanja obiteljskih i radnih obveza među zaposlenima popraćen je i porastom znanstvenoistraživačkog interesa (Allen i sur., 2000; Michel i sur., 2010). Većina istraživanja odnosa između radnih i obiteljskih obveza u zadnjih nekoliko desetljeća bavila se sukobom i neusklađenošću obveza i pritiska tih dviju domena, fokusirajući se pritom na potencijalne negativne učinke na kvalitetu života i opću dobrobit pojedinaca (Amstad i sur., 2011; Greenhaus i Powell, 2006; Michel i sur., 2010). Međutim, dok su dosadašnja istraživanja bila usmjerena na potencijalne ishode sukoba uloga na dobrobit pojedinaca u općem smislu, postoji nedostatak uvida o povezanosti između neusklađenosti obveza i pritiska obiteljske i radne uloge te mogućih ishoda u domeni seksualnosti i romantičnih veza. U ovome radu stoga analiziramo povezanost između sukoba uloga i seksualne dobrobiti zaposlenih osoba, uz testiranje posredničke uloge zadovoljstva intimnom vezom.

Konceptualno teorijski okvir rada – teorija sukoba uloga

Konceptualni okvir ovoga rada jest teorija sukoba uloga, koja predstavlja dominantan pristup u proučavanju odnosa između radnih i obiteljskih obveza. Teorija sukoba uloga (engl. *role conflict theory*) polazi od pretpostavke da pojedinci raspo-

lažu ograničenom količinom vremena te fizičke i emocionalne energije, pri čemu se višestrukost uloga zaposlenih osoba u obitelji manifestira u obliku sukoba nespojivih uloga koji ima negativan učinak na fizičko i emocionalno zdravlje te opću dobrobit (Kulik i sur., 2015b). Sukob radne i obiteljske uloge prvi su definirali Greenhaus i Beutell (1985) kao sukob u kojemu je ispunjenje obveza u jednoj ulozi ometano ispunjenjem zahtjeva u drugoj. U tom kontekstu, autori navode tri glavna izvora nekompatibilnosti pritisaka dviju uloga. Prvo, vrijeme koje je posvećeno ispunjavanju obveza jedne uloge ne može biti posvećeno aktivnostima i očekivanjima u drugoj ulozi. Drugim riječima, sukob nastaje kada su vremenski pritisci jedne uloge neusklađeni sa zahtjevima i očekivanjima druge uloge. Drugo, sukob može nastati kada umor, napor i anksioznost u okviru jedne uloge otežava ispunjavanje obveza u onoj drugoj. Naposljetku, sukob može nastati kada je obrazac ponašanja jedne uloge neusklađen s očekivanim ponašanjem u drugoj ulozi. Primjerice, očekivano ponašanje supružnika i roditelja može biti neusklađeno s profesionalnim normama koje zastupaju objektivnost, formalnost i emocionalnu ograničenost (Greenhaus i Beutell, 1985).

Sukob radne i obiteljske uloge dvosmjernan je i može se pojaviti u obliku ometajućega djelovanja obitelji na rad (sukob *obitelj – rad*), u kojemu obiteljske obveze ometaju ispunjenje obveza u poslovnoj sferi, te u obliku ometajućega djelovanja rada na obitelj (sukob *rad – obitelj*), u kojem obveze na poslu ometaju ispunjenje obveza u kućanstvu (Greenhaus i Beutell, 1985). Pretpostavka o konceptualnoj distinkciji dvaju navedenih oblika sukoba provjerena je recentnim metaanalizama (Byron, 2005; Mesmer-Magnus i Viswesvaran, 2005), koje potvrđuju da je sukobe *obitelj – rad* i *rad – obitelj* smisleno analizirati kao dva zasebna konstrukta.

Dosadašnja empirijska istraživanja upućuju na negativnu povezanost dvaju oblika sukoba radnih i obiteljskih obveza s općom dobrobiti pojedinaca, zadovoljstvom životom te specifičnim ishodima u domenama zaposlenja (npr. zadovoljstvom poslom) i obitelji (npr. zadovoljstvom vezom, brakom i obiteljskim životom) (Amstad i sur., 2011; Kulik i sur., 2016). Pregledom literature mogu se ustanoviti dva glavna pristupa glede povezanosti sukoba *rad – obitelj* i *obitelj – rad* s potencijalnim ishodima u domenama rada i obitelji. Prvi pristup, koji su predložili Frone i sur. (1992), polazi od pretpostavke da će domena iz koje izvire sukob izazvati probleme u onoj drugoj domeni. U tom kontekstu, sukob *rad – obitelj* imat će dominantan učinak na ishode iz obiteljske domene, dok će sukob *obitelj – rad* imati dominantan učinak na ishode iz domene zaposlenja. Nasuprot tome, drugi pristup podrazumijeva da će se negativni ishodi sukoba radne i obiteljske uloge

manifestirati u domeni iz koje sukob potječe (Amstad i sur., 2011). Prema tom pristupu, sukob *rad – obitelj* imat će dominantan doprinos u ishodima u domeni zaposlenja, dok će sukob *obitelj – rad* imati dominantan doprinos u ishodima iz obiteljske domene. Iako oba pristupa imaju potporu empirijskih istraživanja, autori recentne metaanalize (Amstad i sur., 2011) pokazali su da je sukob *obitelj – rad* snažnije povezan s ishodima u domeni obitelji, dok je sukob *rad – obitelj* snažnije povezan s ishodima u domeni zaposlenja, pružajući potporu hipotezi o dominantnom učinku sukoba radne i obiteljske uloge na ishode u domeni iz koje sukob potječe.

Seksualna dobrobit, zadovoljstvo vezom i sukob uloga

U zadnjih nekoliko desetljeća porastao je interes za proučavanje doprinosa sukoba radne i obiteljske uloge u ishodima u domeni romantičnih odnosa, pri čemu su mnoga istraživanja ustanovila negativnu povezanost između sukoba radne i obiteljske uloge te zadovoljstva intimnom vezom (Amstad i sur., 2011; Fellows i sur., 2016). Međutim, postoji nedostatak istraživanja koja proučavaju odnos između radne i obiteljske uloge te seksualne dobrobiti osoba u romantičnim vezama. Polazeći od pretpostavke teorije sukoba uloga da sukob radne i obiteljske uloge proizlazi iz ograničenosti energije i vremena pojedinaca, može se pretpostaviti da među parovima koji iskazuju sukob različitih uloga također nedostaje vremena, energije i privatnosti da bi se posvetili komunikaciji o seksualnosti, seksualnoj aktivnosti i održavanju kontakta s vlastitom seksualnosti (Štulhofer i sur., 2011). Malobrojna istraživanja odnosa između sukoba uloga i seksualne dobrobiti obilježavaju nedosljedni nalazi. Dok su neka istraživanja pokazala da roditelji s malom djecom u većoj mjeri iskazuju seksualne poteškoće (Mercer i sur., 2005), Štulhofer i suradnici (2011) na uzorku od 1000 žena iz Hrvatske ustanovili su da dvostruka opterećenost žena (karijera i majčinstvo) nije rizičan čimbenik za iskazivanje seksualnih poteškoća. Međutim, većina istraživanja te tematike bavila se analizom seksualnoga zdravlja pojedinaca s obzirom na višestrukost uloga muškaraca i žena, ignorirajući utjecaj procjene doživljaja sukoba između tih uloga. Naime, Kulik i suradnici (2015b) pokazali su da izvođenje velikoga broja uloga u zaposlenih roditelja može imati pozitivan učinak ako su zadovoljni tim ulogama, dok je, naprotiv, velik broj neutralnih uloga povezan s većim osjećajem sukoba između obiteljskih i radnih obveza, na štetu njihove opće dobrobiti. Drugim riječima, u procjeni opće dobrobiti zaposlenih roditelja važniju ulogu ima procjena (ne)zadovoljstva ulogama te subjektivna procjena intenziteta sukoba između tih uloga nego višestrukost samih tih uloga.

Imajući na umu da je seksualno zdravlje neodvojivo od konteksta interpersonalnih odnosa u kojima se seksualna aktivnost odvija (Pascoal i sur., 2014), zadovoljstvo intimnom vezom neizostavan je aspekt analize seksualne dobrobiti osoba u romantičnim vezama. Veći broj empirijskih istraživanja pokazao je da muškarci i žene koji iskazuju veće razine zadovoljstva vezom iskazuju i veće razine seksualnoga zadovoljstva (Byers, 2005; McNulty i sur., 2016; Sprecher, 2002), iako smjer te povezanosti nije jasno utvrđen (Sprecher, 2002). Dok neke longitudinalne studije nisu utvrdile usmjerenu povezanost između navedenih konstrukata kroz vrijeme (Byers, 2005; Sprecher, 2002), McNulty i suradnici (2016) u dvije su longitudinalne studije na uzorku bračnih parova iz SAD-a utvrdili recipročnu povezanost zadovoljstva intimnom vezom te seksualnoga zadovoljstva kroz vrijeme. Drugim riječima, zadovoljstvo intimnom vezom u inicijalnom razdoblju povezano je s budućim seksualnim zadovoljstvom, pri čemu je utvrđen i obratan smjer povezanosti.

CILJ I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Empirijska istraživanja u kontekstu teorije sukoba uloga utvrdila su potencijalne negativne učinke sukoba radne i obiteljske uloge na opću dobrobit, fizičko, emocionalno i mentalno zdravlje te zadovoljstvo životom, poslom i kvalitetom romantičnog odnosa (Allen i sur., 2000; Amstad i sur., 2011; Byron, 2005; Frone i sur., 1997). Međutim, manje se zna o odnosu između sukoba uloga i seksualne dobrobiti. Primarni cilj ovog istraživanja jest analiza povezanosti sukoba radne i obiteljske uloge te seksualne dobrobiti među zaposlenim osobama, pri čemu je u obzir uzeta i posrednička uloga zadovoljstva intimnom vezom.

Sukob radne i obiteljske uloge proizlazi iz nekompatibilnosti pritisaka različitih uloga, pri čemu vrijeme i energija posvećeni obvezama u jednoj ulozi otežavaju ispunjavanje obveza drugih uloga. U tom kontekstu moguće je da među parovima koji iskazuju sukob uloga također nedostaje vremena, energije i privatnosti za ostvarivanje osjećaja seksualne dobrobiti. Prema tome, formirana je sljedeća osnovna hipoteza:

H1: Sukob *rad – obitelj* i *obitelj – rad* negativno su povezani sa seksualnom dobrobiti zaposlenih muškaraca i žena.

Mnoga istraživanja pokazala su da je sukob radne i obiteljske uloge važan prediktor kvalitete te zadovoljstva intimnom vezom (Amstad i sur., 2011; Fellows i sur., 2016). Imajući na umu utvrđenu povezanost između zadovoljstva intimnom vezom i seksualnoga zadovoljstva (McNulty i sur., 2016; Pascoal i sur., 2014; Sprecher, 2002), očekujemo da će odnos pret-

postavljen prvom hipotezom biti posredovan zadovoljstvom intimnom vezom.

H2: Zadovoljstvo intimnom vezom djelomično ili potpuno posreduje odnos između sukoba *rad – obitelj* i *obitelj – rad* te seksualne dobrobiti zaposlenih muškaraca i žena.

Potencijalni znanstveni doprinos ovoga rada proizlazi iz analize povezanosti sukoba radne i obiteljske uloge te seksualne dobrobiti. Prije svega, uvidi u odnos između sukoba radnih i obiteljskih obveza i seksualnoga zdravlja izrazito su sporadični, stoga nalazi ovog istraživanja mogu pridonijeti spoznajama o sukobu uloga među zaposlenim osobama. Drugo, iako su istraživanja naglasila važnost zadovoljstva intimnim odnosom u procjeni seksualnoga zadovoljstva, ova studija predstavlja, koliko je autoru rada poznato, prvu studiju koja analizira posredničku ulogu zadovoljstva intimnom vezom u odnosu između dva oblika sukoba radne i obiteljske uloge te seksualne dobrobiti među zaposlenim osobama. U tom kontekstu ova je studija prvi korak u popunjavanju praznine u literaturi.

METODA

Sudionici i provedba istraživanja

Podaci na kojima se temelje analize prikazane u ovome radu prikupljeni su u okviru istraživanja stresa vezanog uz višestruke uloge i seksualno zdravlje, koje se paralelno provodilo u Hrvatskoj i u Izraelu. U ovom se radu prikazuju rezultati hrvatske dionice istraživanja, čiju je provedbu odobrilo Etičko povjerenstvo za znanstveno-istraživački rad Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Istraživanje je provedeno *online* anketom tijekom svibnja i lipnja 2017. godine na prigodnom (neprobabilističkom) uzorku punoljetnih osoba koje su trenutačno u romantičnoj vezi ili braku i koje žive sa svojim partnerima. Sudionici su pozvani na sudjelovanje u istraživanju putem društvene mreže Facebook. Uzorak se sastoji od ukupno 584 sudionika u dobi od 18 do 72 godine ($M_{dob} = 41,8$, $SD = 10,2$), od kojih je 308 žena (53 %). 66 % sudionika trenutačno živi u kućanstvu s djecom, pri čemu je prosječna starost najmlađega djeteta 8,9 godina ($SD = 5,9$). Ukupno 76 % sudionika i 71 % njihovih partnera u prosjeku obavlja plaćeni rad 8 sati dnevno ili više od toga. Obrazovna struktura uzorka izgleda ovako: 20 % sudionika ima završenu srednju školu ili nižu, 49 % ima završenu višu školu ili fakultet, dok 30 % ima završen magisterij, specijalistički studij ili doktorat. Upitnik je sadržavao između 93 i 95 čestica, pri čemu dio ispitanika nije odgovorio na neka pitanja zbog logički ugrađenih preskoka.

Mjerni instrumenti

Seksualna dobrobit. Polazeći od dosadašnjih empirijskih istraživanja i teorijskih pretpostavki, seksualna dobrobit operacionalizirana je kao multidimenzionalni konstrukt što ga čine tri dimenzije: seksualno zadovoljstvo, seksualna kompatibilnost i "seksualna agencija".

Seksualno zadovoljstvo jedan je od najučestalijih indikatora seksualne dobrobiti, neovisno o populaciji istraživanja (Graf i Patrick, 2014; Rosen i sur., 2009; Štulhofer i sur., 2018), a možemo ga definirati kao globalnu evaluaciju seksualnoga života pojedinca (Neto, 2012), koja uključuje procjenu važnosti seksualnih aktivnosti, seksualne razmjene, seksualnih osjeta, seksualne usredotočenosti i emocionalne bliskosti (Štulhofer i Buško, 2008). Seksualno zadovoljstvo mjereno je kraćom verzijom Nove skale seksualnoga zadovoljstva (Štulhofer i Buško, 2008). Mjera je sadržavala 12 čestica, koje se odnose na procjenu različitih aspekata zadovoljstva seksualnim životom u zadnjih 6 mjeseci (npr. "kvalitetom svojih orgazama", "učestalošću seksualnih aktivnosti", "užitkom koji pružam partneru/partnerici", "partnerovim/partneričnim emocionalnim otvaranjem u seksu" itd.). Česticama je pridružena skala procjene od pet stupnjeva (1 = "nimalo zadovoljan/na" do 5 = "potpuno zadovoljan/na"), pri čemu veći rezultati upućuju na veće seksualno zadovoljstvo. Vrijednosti Cronbachova α -koeficijenta ($\alpha = 0,94$) upućuju na visoku pouzdanost instrumenta.

Imajući na umu važnost interpersonalnih odnosa u seksualnoj dobrobiti pojedinaca (Pascoal i sur., 2014), druga dimenzija odnosi se na kompatibilnost u seksualnim uvjerenjima, potrebama i željama. Naime, kao odraz važnosti emocionalne bliskosti u održavanju seksualnog interesa, kao i zadovoljstva erotskim vještinama i iskustvom koje se razvijalo tijekom vremena, seksualna kompatibilnost zacijelo ima važnu ulogu u procjeni vlastite seksualne dobrobiti među partnerima koji žive zajedno (Štulhofer i sur., 2018). Seksualna kompatibilnost mjerena je revidiranom podskalom seksualnoga partnerstva preuzetom iz instrumenta seksualne funkcije Natsal-SF (engl. *National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyle*; Jones i sur., 2015). Mjera je sadržavala četiri čestice koje se odnose na procjenu kompatibilnosti seksualnoga života među partnerima, pri čemu su dvije čestice mjerile kompatibilnost u interesima (npr. "Moj/a partner/ica i ja volimo iste stvari u seksu"), dok su druge dvije mjerile emocionalnu bliskost i povjerenje u seksu (npr. "Kada imamo spolni odnos, osjećam se emocionalno blisko svom partneru/svojoj partnerici"). Izvorna je skala revidirana tako da je jedna čestica, koja nije izravno mjerila seksualnu kompatibilnost, zamijenjena česti-

com "kada imamo spolni odnos potpuno vjerujem svom partneru / svojoj partnerici". Česticama je pridružena skala procjene od pet stupnjeva (1 = "uopće se ne slažem" do 5 = "potpuno se slažem"). Veći rezultat na skali odražavao je veću seksualnu kompatibilnost. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije bila je prihvatljiva ($\alpha = 0,76$).

Naposljetku, uz seksualno zadovoljstvo te seksualnu kompatibilnost partnera, u operacionalizaciji seksualne dobrobiti važno je obuhvatiti i intraindividualne aspekte seksualnosti. Naime, shvaćanje sebe kao seksualnoga bića s vlastitim potrebama, željama i interesima u seksualnim aktivnostima i odnosima važan je aspekt seksualnoga zdravlja pojedinaca (Horne i Zimmer-Gembeck, 2006). U tom kontekstu, "seksualna agencija" (engl. *sexual agency*), koja predstavlja samoefikasnost u ostvarivanju vlastitih seksualnih želja i interesa u romantičnom odnosu, zasigurno ima važnu ulogu u seksualnoj dobrobiti. Za potrebe ovog rada osmišljena je kratka mjera "seksualne agencije", koja je mjerena podskalom samoefikasnosti u postizanju seksualnog užitka preuzetom iz instrumenta seksualne subjektivnosti među djevojkama i mladićima (engl. *The Female Sexual Subjectivity Inventory*; Horne i Zimmer-Gembeck, 2006; engl. *The Male Sexual Subjectivity Inventory*; Zimmer-Gembeck i French, 2016). Mjera je sadržavala tri čestice, koje su prevedene i prilagođene da se odnose na "seksualnu agenciju" u odnosu s partnerom/partnericom (npr. "Nije mi problem zamoliti partnera/icu za ono što volim u seksu" i "Kada imamo spolni odnos, partneru/ici jasno dajem do znanja što želim"). Izvornoj mjeri pridružena je i jedna čestica koja se odnosi na mogućnost govorenja "ne" tijekom seksualnog odnosa – "nije mi problem reći partneru/ici kada nešto ne želim u seksu". Česticama je pridružena skala procjene od pet stupnjeva (1 = "uopće se ne slažem" do 5 = "potpuno se slažem"), pri čemu veći rezultat upućuje na veću "seksualnu agenciju". Pouzdanost mjere ($\alpha = 0,93$) bila je visoka.

Sukob radne i obiteljske uloge

Sukob radne i obiteljske uloge mjereno je revidiranom Skalom sukoba *rad – obitelj* i sukoba *obitelj – rad* (engl. *Work-Family Conflict and Family-Work Conflict Scales*; Netemeyer i sur., 1996). Obje skale sadrže pet čestica koje mjere ometajuće djelovanje rada na obiteljske obveze (npr. "moje poslovne obveze nepovoljno djeluju na moj privatni i obiteljski život"), odnosno ometajuće djelovanje obitelji na profesionalne obveze (npr. "na poslu ne stižem obaviti sve što bih želio/željela zbog zahtjeva moje obitelji ili partnera/ice"). Izvorna skala prevedena je na hrvatski jezik, pri čemu je skala procjene od sedam stupnjeva skraćena na pet stupnjeva (1 = "uopće se ne slažem" do

5 = "potpuno se slažem"). Veći rezultat na skali upućuje na veću procjenu sukoba radne i obiteljske uloge. Obje su skale imale zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarne konzistencije (Skala sukoba *rad – obitelj*: $\alpha = 0,88$; Skala sukoba *obitelj – rad*: $\alpha = 0,87$).

Zadovoljstvo intimnom vezom

Zadovoljstvo intimnom vezom mjereno je modificiranom verzijom Skale procjene veze (*The Relationship Assessment Scale*; Hendrick, 1988; Hendrick i sur., 1998; Veit i sur., 2017). Sudionici su na skali procjene od pet stupnjeva (1 = "potpuno nezadovoljan" do 5 = "potpuno zadovoljan") procjenjivali zadovoljstvo određenim aspektima svoje intimne veze (npr. koliko je njihova veza/brak kvalitetna u usporedbi s većinom drugih veza/brakova, mjerom u kojoj je veza ili brak ispunila njihova očekivanja itd.). Veit i suradnici (2017) revidirali su izvornu Skalu procjene veze promjenom jedne čestice u zadovoljstvo načinom na koji se problemi rješavaju u vezi te dodavanjem čestice koja mjeri zadovoljstvo "time koliko Vaš partner / Vaša partnerica voli Vas". Navedenu verziju skale preveli su istraživači koji su proveli ovo istraživanje. Veći rezultat mjere upućuje na veće zadovoljstvo intimnom vezom. Utvrđena je visoka pouzdanost mjere ($\alpha = 0,95$).

ANALITIČKA STRATEGIJA

Odnos između dviju dimenzija sukoba radne i obiteljske uloge te seksualne dobrobiti uz posredničku ulogu zadovoljstva intimnom vezom među zaposlenim osobama analizirana je modeliranjem strukturnih jednadžbi. Izgradnja i evaluacija strukturnoga modela provedena je u tri koraka. Prvo, u svrhu provjere ekvivalentnosti faktorske strukture u poduzorcima muškaraca i žena, višegrupnom je analizom testirana spolna invarijantnost mjernoga modela. U svakom koraku analize testirani su modeli sukcesivno strožih ograničenja parametara. Razlika u razinama invarijantnosti ispitana je standardnim testom razlike hi-kvadrata, pri čemu statistička neznačajnost razlike hi-kvadrata upućuje na prihvaćanje parsimoničnijega modela (Byrne, 2010). Potom je testiran strukturni model, pri čemu se procjena pristajanja modela podacima temeljila na vrijednostima Komparativnog indeksa pristajanja (*CFI*) te *RMSEA* pokazatelja (engl. *Root mean square error of approximation*). Vrijednosti *CFI* $\geq 0,95$ i *RMSEA* pokazatelja $\leq 0,05$, s gornjom granicom 90 % intervala pouzdanosti $\leq 0,08$, upućuju na vrlo dobro pristajanje modela podacima (Byrne, 2010). Imajući na umu da je 24 % uzorka navelo kako u prosjeku obavlja plaćeni rad manje od 8 sati dnevno, strukturni model iznova je ispitivan na uzorku sudionika koji su naveli da rade

puno radno vrijeme ($N = 445$, od kojih je 223 žena), u svrhu provjere potencijalnih razlika u nalazima s obzirom na radno vrijeme ispitanika.

Na kraju je testirana značajnost medijacijskog učinka zadovoljstva intimnom vezom na odnos između sukoba *obitelj – rad* i *rad – obitelj* te seksualne dobrobiti. To je postignuto procjenom 95 % intervala pouzdanosti oko standardiziranih indirektnih efekata s pomoću *bootstrapping* procedure na 5000 poduzoraka. Imajući na umu da ta procedura u korištenom statističkom paketu za strukturno modeliranje nije omogućena uz nepotpune podatke, oni su nadomješteni tehnikom višestruke imputacije utemeljene na modelu koji se testira u radu. Vodeći se preporukama za višestruku imputaciju podataka, kreirano je 20 imputiranih uzoraka, pri čemu su pojedinačni koeficijenti 95 % intervala pouzdanosti oko indirektnog efekta uprosječeni iz imputiranih uzoraka (Sterne i sur., 2009; White i sur., 2011).

Kompozitne mjere ključnih indikatora formirane su u svrhu izračuna interkorelacija te provedbe testova razlika prosječnih vrijednosti prema spolu. Radi lakše interpretacije prosječnih vrijednosti relevantnih indikatora, kompozitne mjere svedene su na originalnu skalu mjerenja dijeljenjem kompozitnih mjera s brojem čestica koje ih formiraju. Između 12 % i 22 % sudionika u analiziranim je varijablama imalo nepotpune podatke. U svrhu provjere jesu li nepotpuni podaci nasumični (engl. *missing completely at random*; MCAR), proveden je Littleov test (Little, 1988). Test nije bio statistički značajan za mjere sukoba *rad – obitelj*, seksualne kompatibilnosti i "seksualne agencije" ($p > 0,05$), što pokazuje da su nepotpuni podaci tih mjera potpuno nasumični. Međutim, Littleov test bio je statistički značajan za mjere sukoba *obitelj – rad*, seksualnoga zadovoljstva i zadovoljstva intimnom vezom ($p < 0,05$), što pokazuje da nepotpuni podaci tih varijabli ovise o vrijednostima nekih drugih varijabli u podacima (Little, 1988).

Imajući na umu razmjerno velik broj manifestnih varijabli pojedinih mjernih instrumenata, ustroj latentnih dimenzija seksualnoga zadovoljstva i zadovoljstva intimnom vezom pojednostavnjen je tehnikom parceliranja, odnosno sumiranja ili uprosječivanja rezultata dviju ili više izvornih čestica iz unidimenzionalnih ili multidimenzionalnih prostora mjerenja. U svrhu provjere dimenzionalnosti mjernih instrumenata, prije parceliranja čestica provedena je komponentna analiza uz Varimax rotaciju faktorske solucije. Dok je kod mjere zadovoljstva intimnom vezom uz Guttman-Kaiserov kriterij potvrđena unidimenzionalnost, mjera seksualnog zadovoljstva rezultirala je dvofaktorskom solucijom.¹ Slijedeći preporuke za tehniku parceliranja čestica u jednodimenzionalnom prostoru mjerenja, u postupku parceliranja mjere zadovoljstva

intimnom vezom upotrijebljen je uravnoteženi pristup, pri čemu se čestica s najvećim iznosom korelacijskoga koeficijenta sa skalom uparuje s česticom koja ima najmanju korelaciju sa skalom (Little i sur., 2013). Nadalje, vodeći se preporukama za parceliranje čestica u multidimenzionalnom prostoru mjerenja, prilikom sumiranja čestica mjere seksualnoga zadovoljstva primijenjen je pristup reprezentiranja domene (engl. *domain-representative approach*), u kojem se parcele formiraju tako da reprezentiraju sve faktore multidimenzionalnoga prostora (Little i sur., 2013). Drugim riječima, u tom se pristupu uparuju čestice koje "pripadaju" različitim faktorima.

REZULTATI

Prosječne vrijednosti muškaraca i žena na indikatorima sukoba *rad – obitelj* i *obitelj – rad*, zadovoljstva vezom te seksualnoga zadovoljstva, seksualne kompatibilnosti i "seksualne agencije" prikazane su u Tablici 1. Vidi se da muškarci i žene u prosjeku u većoj mjeri iskazuju sukob *rad – obitelj* u odnosu na sukob *obitelj – rad*. Međutim, prosjeci obaju indikatora sukoba radne i obiteljske uloge nalaze se ispod sredine raspona skale procjene, što pokazuje da sudionici nisu u velikoj mjeri iskazivali takve oblike sukoba. S druge strane, indikatori zadovoljstva vezom te seksualnoga zadovoljstva, seksualne kompatibilnosti i "seksualne agencije" nalaze se iznad sredine raspona skale procjene, što pokazuje da su sudionici više zadovoljni nego nezadovoljni romantičnom vezom i seksualnim životom. Testovi razlike pokazuju da žene u usporedbi s muškarcima iskazuju veće razine seksualne kompatibilnosti ($p < 0,05$; Cohenov $d = -0,26$) i "seksualne agencije" ($p < 0,01$; Cohenov $d = -0,19$). Statistički značajne razlike između prosječnih vrijednosti muškaraca i žena na ostalim indikatorima nisu utvrđene.

● TABLICA 1
Spolne razlike na relevantnim indikatorima

	Teorijski raspon	Muškarci <i>M (SD)</i>	Žene <i>M (SD)</i>	<i>t (df)</i>
Sukob <i>rad – obitelj</i>	1 – 5	2,45 (1,00)	2,56 (0,98)	-1,17 (455)
Sukob <i>obitelj – rad</i>	1 – 5	1,93 (0,82)	1,92 (0,89)	0,18 (455)
Zadovoljstvo vezom	1 – 5	3,88 (1,01)	3,90 (1,00)	-0,21 (468)
Seksualno zadovoljstvo	1 – 5	3,39 (0,92)	3,53 (0,98)	-1,65 (487)
Seksualna kompatibilnost	1 – 5	3,64 (0,86)	3,86 (0,81)	-2,94 (510)**
"Seksualna agencija"	1 – 5	3,87 (0,94)	4,05 (0,97)	-2,12 (507)*

Napomene: *M* = srednja vrijednost; *SD* = standardna devijacija; *df* = stupnjevi slobode; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

U Tablici 2 prikazane su interkorelacije relevantnih indikatora na poduzorku muškaraca i žena. Utvrđena je statistički značajna povezanost između dva indikatora sukoba radne

i obiteljske uloge i zadovoljstva intimnom vezom te svih indikatora seksualne dobrobiti, osim korelacije između sukoba *rad – obitelj* i "seksualne agencije" na muškom poduzorku. Zadovoljstvo intimnom vezom također je pozitivno povezano sa svim indikatorima seksualne dobrobiti, pri čemu su te korelacije umjerene do snažne.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
(1) Sukob <i>rad – obitelj</i>	–	0,43**	-0,19**	-0,33**	-0,21**	-0,32**
(2) Sukob <i>obitelj – rad</i>	0,63**	–	-0,44**	-0,34**	-0,35**	-0,25**
(3) Zadovoljstvo vezom	-0,29**	-0,34**	–	0,58**	0,64**	0,41**
(4) Seksualno zadovoljstvo	-0,28**	-0,28**	0,65**	–	0,69**	0,59**
(5) Seksualna kompatibilnost	-0,14*	-0,27**	0,65**	0,65**	–	0,62**
(6) "Seksualna agencija"	-0,10	-0,20**	0,42**	0,55**	0,58**	–

Napomene: Iznad dijagonale prikazani su koeficijenti korelacije u ženskom, a ispod dijagonale koeficijenti u muškom poduzorku; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

☐ TABLICA 2
Pearsonovi koeficijenti korelacije indikatora uzetih u analizi

U svrhu testiranja spolne invarijantnosti mjernoga modela provedena je serija višegrupnih analiza, pri čemu su testirana tri modela sukcesivno strožih ograničenja parametara (vidi Tablicu 3). Dok je kod latentnih faktora sukoba *rad – obitelj* i *obitelj – rad* postignuta potpuna skalarna invarijantnost mjernoga modela, kod latentnih faktora seksualne dobrobiti i zadovoljstva vezom trebalo je osloboditi neke od parametara i na taj način postići parcijalnu metrijsku i skalarnu invarijantnost.

	χ^2 (df)	RMSEA (90 % CI)	CFI	$\Delta\chi^2$ (Δ df)
Konfiguralna invarijantnost	1270,41 (578)	0,045 (0,042 – 0,049)	0,932	–
Metrijska invarijantnost	1295,69 (596)	0,045 (0,042 – 0,048)	0,932	25,28 (18) n.z.
Skalarna invarijantnost	1324,95 (616)	0,044 (0,041 – 0,048)	0,931	29,26 (20) n.z.

☐ TABLICA 3
Pokazatelji pristajanja i testiranje spolne invarijantnosti strukturnih modela

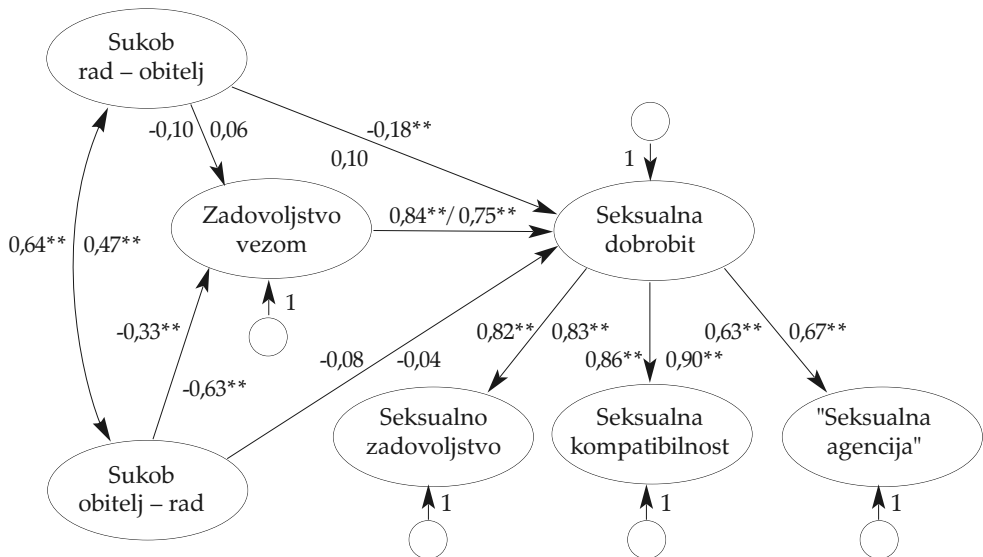
Slika 1 prikazuje puni strukturni medijacijski model. Višegrupno testiranje (paralelno za oba spola) rezultiralo je prihvatljivim pristajanjem modela podacima ($CFI = 0,93$; $RMSEA = 0,044$, $90\% CI = 0,041 – 0,048$). Utvrđena je umjerena do snažna pozitivna povezanost između dvije latentne dimenzije sukoba radne i obiteljske uloge (muški poduzorak: $\beta = 0,64$, $p < 0,01$; ženski poduzorak: $\beta = 0,47$, $p < 0,01$). Zaposleni muškarci i žene, koji su u većoj mjeri iskazivali sukob *rad – obitelj*, više su iskazivali i sukob *obitelj – rad*. Uočena je i statistički značajna negativna povezanost između zadovoljstva intimnom vezom i sukoba *obitelj – rad*, pri čemu je ta povezanost bila snažnija u poduzorku žena (muški poduzorak: $\beta = -0,33$, $p < 0,01$; ženski poduzorak: $\beta = -0,63$, $p < 0,01$). S druge strane, povezanost sukoba *rad – obitelj* i zadovoljstva intimnom vezom nije bila statistički značajna (muški poduzorak: $\beta = -0,19$, $p < 0,05$; ženski poduzorak: $\beta = -0,28$, $p < 0,01$).

rak: $\beta = -0,10, p > 0,05$; ženski poduzorak: $\beta = 0,06, p > 0,05$). Drugim riječima, sudionici koji su u većoj mjeri navodili da obveze u obitelji utječu na izvršavanje obveza na poslu ujedno su bili manje zadovoljni svojom vezom; ta veza nije utvrđena za sudionike koji su u većoj mjeri navodili da obveze na poslu negativno utječu na obiteljske obveze.

Utvrđena je statistički značajna negativna povezanost između sukoba *rad – obitelj* i seksualne dobrobiti na poduzorku žena ($\beta = -0,18, p < 0,01$), dok ta povezanost nije utvrđena u muškaraca ($\beta = 0,10, p > 0,05$). Žene koje u većoj mjeri iskazuju sukob ometajućega djelovanja rada na obveze u kućanstvu iskazuju i niže razine seksualne dobrobiti. Izravna povezanost između sukoba *obitelj – rad* i seksualne dobrobiti nije utvrđena ni u jednom poduzorku ($p < 0,05$). Naposljetku, utvrđena je snažna pozitivna povezanost između zadovoljstva intimnom vezom i seksualne dobrobiti među sudionicima obaju spolova (muški poduzorak: $\beta = 0,84, p < 0,01$; ženski poduzorak: $\beta = 0,75, p < 0,01$). Navedeni rezultati pokazuju da zaposleni muškarci i žene koji su zadovoljniji svojim vezama iskazuju i više razine seksualne dobrobiti.

U svrhu provjere potencijalnih razlika u dobivenim nalazima s obzirom na radno vrijeme ispitanika, analiza je ponovno provedena samo na uzorku sudionika koji su naveli da rade puno radno vrijeme. Isključivanjem sudionika koji su naveli da obavljaju plaćeni rad manje od 8 sati dnevno nisu uočene značajne promjene kod strukturnih veza između ključnih konstrukata.

SLIKA 1
Strukturne veze među latentnim faktorima sukoba *rad – obitelj*, sukoba *obitelj – rad*, zadovoljstva vezom te seksualne dobrobiti

Napomena: Brojka lijevo od strelice označuje standardizirani koeficijent traga u muškom poduzorku ($N = 276$), a desna brojka označuje isti koeficijent u ženskom poduzorku ($N = 308$). $^{**} p < 0,01$.

Indirektan doprinos sukoba radne i obiteljske uloge u objašnjavanju varijance seksualne dobrobiti testiran je procjenom 95 % intervala pouzdanosti oko standardiziranih indirektnih efekata za svaki od 20 imputiranih uzoraka pomoću *bootstrapping* procedure na 5000 poduzoraka, nakon čega su te procjene uprosječene. Standardizirani indirektni efekti za odnos između sukoba *obitelj – rad* i seksualne dobrobiti zaposlenih osoba u svih su 20 uzoraka bili statistički značajni ($p < 0,01$; muški poduzorak: 95 % CI = -0,50 do -0,17; ženski poduzorak: 95 % CI = -0,59 do -0,33), što znači da ni jedan od izračunanih 95 % intervala pouzdanosti oko standardiziranih indirektnih efekata nije u sebi sadržavao nulu. S druge strane, medijacijski učinak na sukob *rad – obitelj* nije se pokazao značajnim ni u jednom uzorku ($p > 0,05$; muški poduzorak: 95 % CI = -0,21 do 0,11; ženski poduzorak: 95 % CI = -0,05 do 0,12).

RASPRAVA

Dosadašnja istraživanja upozorila su na potencijalne negativne učinke sukoba radne i obiteljske uloge na razne dimenzije opće dobrobiti zaposlenih osoba, poput zadovoljstva obiteljskim i poslovnim životom te fizičkoga, mentalnoga i emocionalnoga zdravlja (Allen i sur., 2000; Amstad i sur., 2011; Byron, 2005; Frone i sur., 1997). Međutim, potencijalni doprinos sukoba *obitelj – rad* i *rad – obitelj* u objašnjenju seksualne dobrobiti zaposlenih osoba ostao je uvelike neistražen fenomen u literaturi. U ovom je radu analizirana povezanost između dva oblika sukoba radne i obiteljske uloge te seksualne dobrobiti među zaposlenim muškarcima i ženama, uz testiranje posredničke uloge njihova zadovoljstva intimnom vezom.

Rezultati analize pokazuju da sukob u kojem radne obveze ometaju izvršavanje obveza u obitelji ima izravan doprinos u objašnjenju seksualne dobrobiti, ali samo u žena, stoga je prva hipoteza tek djelomično prihvaćena. Jedan od mogućih mehanizama koji leži u pozadini toga nalaza jest prelijevanje stresa, napora i tjeskobe iz radne uloge u domenu seksualnosti. Naime, dosadašnja su istraživanja pokazala da su stres i negativne emocije u poslovnoj sferi negativno povezane sa seksualnom željom i aktivnosti (Leavitt i sur., 2019). Osim toga, moguće je i da ženama koje iskazuju sukob *rad – obitelj* također nedostaje vremena te fizičke i emocionalne energije da bi ostale u kontaktu s vlastitom seksualnosti (Štulhofer i sur., 2011). Razlog izostanka navedene povezanosti u muškaraca možemo potražiti u perzistenciji tradicionalne podjele poslova unutar obitelji te normativnih očekivanja o podjeli rada između partnera. Naime, očekivanja o ulozi žene da vode brigu o djeci i kućanstvu i dalje su visoka u tradicionalnijim društvima poput hrvatskoga (Akrap i Čipin, 2011),

pri čemu muškarci iskazuju tradicionalnije stavove o bračnim ulogama u odnosu na žene (Gjurić i sur., 2014). Prema tome, moguće je da sukob u kojem radne obveze ometaju obveze u obitelji i kućanstvu, zbog snažnijega sociokulturnog pritiska za angažman u kućanstvu, ima veći doprinos u objašnjenju seksualne dobrobiti žena nego muškaraca.

Nalazi ove studije također pokazuju da zadovoljstvo intimnom vezom ima posredničku ulogu u odnosu između sukoba *obitelj – rad* i seksualne dobrobiti među zaposlenim osobama obaju spolova. Imajući na umu da indirektan doprinos u objašnjenju seksualne dobrobiti nije utvrđen za sukob *rad – obitelj*, druga je hipoteza samo djelomično prihvaćena. Ti se nalazi konceptualno slažu s dosadašnjim empirijskim istraživanjima doprinosa sukoba radne i obiteljske uloge u objašnjenju potencijalnih ishoda, koja pokazuju da je sukob *obitelj – rad* snažnije povezan s ishodima u domeni obitelji, dok je sukob *rad – obitelj* snažnije povezan s ishodima u domeni zaposlenja (Amstad i sur., 2011). Drugim riječima, sukob radne i obiteljske uloge primarno se manifestira kroz negativne afektivne reakcije i moguće negativne ponašajne ishode, u domeni iz koje sukob potječe. Primjerice, ako pretjerano opterećenje u domeni obitelji ometa izvršavanje obveza u poslovnoj domeni, pojedinac može osjećati ljutnju i prijezir prema svojem partneru zbog nezadovoljavajuće raspodjele količine vremena ili resursa u ispunjavanju obveza u kućanstvu i obitelji (Amstad i sur., 2011). Prema tome, moguće je da se ometajuće djelovanje obiteljskih obveza na poslovne obveze zbog nezadovoljavajuće raspodjele vremena i resursa u ispunjavanju obveza u kućanstvu manifestira kroz nezadovoljstvo vlastitom intimnom vezom, pri čemu je to nezadovoljstvo negativno povezano sa seksualnom dobrobiti. Izostanak značajne povezanosti između sukoba *rad – obitelj* i zadovoljstva intimnom vezom u tom se kontekstu može protumačiti kao afirmacija hipoteze Amstad i suradnika (2011) o dominantnom učinku specifičnoga smjera sukoba radne i obiteljske uloge na domenu iz koje sukob potječe.

Ograničenja studije i preporuke za buduća istraživanja

Potrebno je, naposljetku, navesti i nekoliko ograničenja ovoga istraživanja. Prije svega, primijenjen je prigodni (neprobabilistički) uzorak, što znači da je doseg zaključivanja uvelike ograničen. Imajući na umu da su u uzorku u većoj mjeri zastupljeni visokoobrazovani pojedinci i roditelji, rezultati ovog istraživanja ne mogu se generalizirati. Također, *online* anketom zahvaćeni su isključivo korisnici društvene mreže Facebook, čime je potencijalno uvedena podzastupljenost nekih demografskih skupina. Naime, istraživanja pokazuju da su

korisnici interneta uglavnom mlađi ljudi, boljih prihoda i bolje obrazovani od onih koji ga ne rabe (Galešić, 2005). Nalaze ovog istraživanja stoga treba ponoviti na većem probalističkom uzorku.

Jedno od temeljnih ograničenja jest i presječni nacrt studije, što onemogućuje utemeljeno zaključivanje o smjeru strukturnim modelom pretpostavljenih povezanosti. Drugim riječima, smjer veza mogao bi biti obostran ili čak suprotan pretpostavljenom modelu. Iako je u ovom radu analizirana posrednička uloga zadovoljstva intimnom vezom, moguće je i da zadovoljstvo intimnom vezom ima status moderatora, odnosno da ima zaštitnu ulogu spram potencijalnoga negativnog doprinosa sukoba radne i obiteljske uloge u seksualnoj dobrobiti zaposlenih osoba. Iz tog je razloga potrebna provedba longitudinalnih istraživanja, kako bi se omogućio uvid u smjer povezanosti sukoba radne i obiteljske uloge, zadovoljstva intimnom vezom te seksualne dobrobiti. Nadalje, imajući na umu da nepotpuni podaci sudionika za neke indikatore nisu bili potpuno nasumični, analiza medijskog učinka potencijalno je pristrana jer se temeljila na imputiranim podacima.

Dosadašnja su istraživanja pokazala da su obilježja posla (primjerice, vrsta radnoga mjesta, zahtjevi i fleksibilnost posla te sigurnost zaposlenja), kao i obilježja obitelji (primjerice, potpora obitelji i stavovi prema rodnim ulogama), važni prediktori sukoba *rad – obitelj* i *obitelj – rad* (Dobrotić i Laklija, 2009; Gjurić i sur., 2014). Stoga bi buduća istraživanja odnosa između sukoba radne i obiteljske uloge i seksualne dobrobiti trebala uzeti u obzir i obilježja obitelji i zaposlenja sudionika. U istraživanju također nisu uzeti u obzir mnogi drugi faktori koji imaju važnu ulogu u istraživanjima ljudske seksualnosti, a koji su mogli posredovati odnos između sukoba radne i obiteljske uloge i seksualne dobrobiti, poput emocionalne bliskosti (Štulhofer i sur., 2014), intimnosti i strasti u intimnoj vezi (Rubin i Campbell, 2012). Konačno, imajući na umu da je procjena intenziteta sukoba radne i obiteljske uloge nerazdvojna od obiteljskoga konteksta te interpersonalnih odnosa u okviru intimne veze, buduća bi istraživanja na dijadnoj razini trebala uzeti u obzir karakteristike, stavove i ponašanja obaju partnera (Gjurić i sur., 2014).

ZAKLJUČAK

Sukob radne i obiteljske uloge može imati negativne posljedice na opću dobrobit zaposlenih osoba, poput stresa, nezadovoljstva obiteljskim i poslovnim životom te narušenoga fizičkog, emocionalnog i mentalnog zdravlja (Allen i sur., 2000; Amstad i sur., 2011; Byron, 2005; Frone i sur., 1997). Prema rezultatima ove studije, sukob ometajućega djelovanja rada na

obveze u obitelji i kućanstvu ima doprinos i u objašnjenju seksualne dobrobiti, ali samo među ženama. S druge strane, sukob ometajućega djelovanja obitelji na radne obveze ima doprinos u objašnjenju seksualne dobrobiti zaposlenih osoba obaju spolova, pri čemu je taj odnos, prema našim nalazima, posredovan zadovoljstvom vezom. Nalazi ovoga rada pridonose sporadičnim i nedosljednim spoznajama o odnosu između sukoba radne i obiteljske uloge te seksualne dobrobiti među zaposlenim osobama.

BILJEŠKE

¹ Prvi zadržani faktor visoko saturiraju čestice koje se odnose na zadovoljstvo vlastitim tijelom i osjetima tijekom i nakon seksa (npr. "svojim prepuštanjem seksualnom užitku" ili "funkcioniranjem svoga tijela u seksu"), dok drugi faktor visoko saturiraju čestice koje se odnose na zadovoljstvo aktivnostima i osjetima partnera (npr. "partnerovim/partneričnim emocionalnim otvaranjem u seksu" ili "partnerovom/partneričnom seksualnom kreativnošću"). Imajući na umu da su dvije čestice skale seksualnoga zadovoljstva podjednako nisko saturirale obje dimenzije, one su uklonjene iz postupka parcelizacije i daljnjih analiza.

LITERATURA

Akrap, A. i Čipin, I. (2011). Usklađivanje poslovnog i obiteljskog života u Hrvatskoj: utjecaj na fertilitet. *Društvena istraživanja*, 20(1), 47–68. <https://doi.org/10.5559/di.20.1.03>

Allen, T. D., Herst, D. E., Bruck, C. S. i Sutton, M. (2000). Consequences associated with work-to-family conflict: A review and agenda for future research. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5(2), 278–308. <https://doi.org/10.1037/1076-8998.5.2.278>

Amstad, F. T., Meier, L. L., Fasel, U., Elfering, A. i Semmer, N. K. (2011). A meta-analysis of work-family conflict and various outcomes with a special emphasis on cross-domain versus matching-domain relations. *Journal of Occupational Health Psychology*, 16(2), 151–169. <https://doi.org/10.1037/a0022170>

Byers, E. S. (2005). Relationship satisfaction and sexual satisfaction: A longitudinal study of individuals in long-term relationships. *Journal of Sex Research*, 42(2), 113–118. <https://doi.org/10.1080/00224490509552264>

Byrne, B. M. (2010). Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming. Routledge.

Byron, K. (2005). A meta-analytic review of work-family conflict and its antecedents. *Journal of Vocational Behavior*, 67(2), 169–198. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2004.08.009>

Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2000). Sukob obiteljskih i radnih uloga: uzroci, posljedice i neriješeni istraživački problemi. *Društvena istraživanja*, 10(4–5), 791–819. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=31321

Dobrotić, I. i Laklija, M. (2009). Korelati sukoba obiteljskih i radnih obveza u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 16(1), 45–63. <https://doi.org/10.3935/rsp.v16i1.799>

Fellows, K. J., Chiu, H. Y., Hill, E. J. i Hawkins, A. J. (2016). Work–family conflict and couple relationship quality: A meta-analytic study. *Journal of Family and Economic Issues*, 37, 509–518. <https://doi.org/10.1007/s10834-015-9450-7>

Frone, M. R., Russell, M. i Cooper, M. L. (1992). Antecedents and outcomes of work-family conflict: Testing a model of the work-family interface. *Journal of Applied Psychology*, 77(1), 65–78. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.77.1.65>

Frone, M. R., Russell, M. i Cooper, M. L. (1997). Relation of work-family conflict to health outcomes: A four-year longitudinal study of employed parents. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 70(4), 325–335. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8325.1997.tb00652.x>

Galešić, M. (2005). Anketna istraživanja putem interneta: Mogući izvori pogrešaka. *Društvena istraživanja*, 14(1-2), 297–320. <https://hrcaak.srce.hr/16270>

Gjurić, H., Šimunić, A. i Gregov, L. (2014). Work-family conflict among employed spouses: The importance of the compliance of attitudes towards marital roles. *Društvena istraživanja*, 23(4), 641–659. <https://doi.org/10.5559/di.23.4.05>

Graf, A. S. i Patrick, J. H. (2014). The influence of sexual attitudes on mid-to late-life sexual well-being: Age, not gender, as a salient factor. *The International Journal of Aging and Human Development*, 79(1), 55–79. <https://doi.org/10.2190/AG.79.1.c>

Greenhaus, J. H. i Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *The Academy of Management Review*, 10(1), 76–88. <https://doi.org/10.2307/258214>

Greenhaus, J. H. i Powell, G. N. (2006). When work and family are allies: A theory of work-family enrichment. *Academy of Management Review*, 31(1), 72–92. <https://doi.org/10.5465/amr.2006.19379625>

Hendrick, S. S. (1988). A Generic Measure of relationship satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 50(1), 93–98. <https://doi.org/10.2307/352430>

Hendrick, S. S., Dicke, A. i Hendrick, C. (1998). The relationship assessment scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15(1), 137–142. <https://doi.org/10.1177/0265407598151009>

Horne, S. i Zimmer-Gembeck, M. J. (2006). The female sexual subjectivity inventory: Development and validation of a multidimensional inventory for late adolescents and emerging adults. *Psychology of Women Quarterly*, 30(2), 125–138. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2006.00276.x>

Jones, K. G., Mitchell, K. R., Ploubidis, G. B., Wellings, K., Datta, J., Johnson, A. M. i Mercer, C. H. (2015). The Natsal-SF measure of sexual function: Comparison of three scoring methods. *Journal of Sex Research*, 52(6), 640–646. <https://doi.org/10.1080/00224499.2014.985813>

- Kulik, L., Shilo-Levin, S. i Liberman, G. (2015a). Multiple roles, role satisfaction, and sense of meaning in life: An extended examination of role enrichment theory. *Journal of Career Assessment*, 23(1), 137–151. <https://doi.org/10.1177/1069072714523243>
- Kulik, L., Shilo-Levin, S. i Liberman, G. (2015b). Multiple roles, role conflict, and sense of meaning in life among working parents. *Journal of Career Development*, 42(4), 263–280. <https://doi.org/10.1177/0894845314559428>
- Kulik, L., Shilo-Levin, S. i Liberman, G. (2016). Work–family role conflict and well-being among women and men. *Journal of Career Assessment*, 24(4), 651–668. <https://doi.org/10.1177/1069072715616067>
- Leavitt, K., Barnes, C. M., Watkins, T. i Wagner, D. T. (2019). From the bedroom to the office: Workplace spillover effects of sexual activity at home. *Journal of Management*, 45(3), 1173–1192. <https://doi.org/10.1177/0149206317698022>
- Little, R. J. A. (1988). A test of missing completely at random for multivariate data with missing values. *Journal of the American Statistical Association*, 83(404), 1198–1202. <https://doi.org/10.1080/01621459.1988.10478722>
- Little, T. D., Rhemtulla, M., Gibson, K. i Schoemann, A. M. (2013). Why the items versus parcels controversy needn't be one. *Psychological Methods*, 18(3), 285–300. <https://doi.org/10.1037/a0033266>
- McNulty, J. K., Wenner, C. A. i Fisher, T. D. (2016). Longitudinal associations among relationship satisfaction, sexual satisfaction, and frequency of sex in early marriage. *Archives of Sexual Behavior*, 45(1), 85–97. <https://doi.org/10.1007/s10508-014-0444-6>
- Mercer, C. H., Fenton, K. A., Johnson, A. M., Copas, A. J., Macdowall, W., Erens, B. i Wellings, K. (2005). Who reports sexual function problems? Empirical evidence from Britain's 2000 National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles. *Sexually Transmitted Infections*, 81(5), 394–399. <https://doi.org/10.1136/sti.2005.015149>
- Mesmer-Magnus, J. R. i Viswesvaran, C. (2005). Convergence between measures of work-to-family and family-to-work conflict: A meta-analytic examination. *Journal of Vocational Behavior*, 67(2), 215–232. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2004.05.004>
- Michel, J. S., Mitchelson, J. K., Kotrba, L. M., Baltes, B. B. i Clark, M. A. (2010). Antecedents of work-family conflict: A meta-analytic review. *Journal of Organizational Behavior*, 32(5), 689–725. <https://doi.org/10.1002/job.695>
- Netemeyer, R. G., Boles, J. S. i McMurrian, R. (1996). Development and validation of work-family conflict and family-work conflict scales. *Journal of Applied Psychology*, 81(4), 400–410. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.81.4.400>
- Neto, F. (2012). The satisfaction with sex life scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 45(1), 18–31. <https://doi.org/10.1177/0748175611422898>
- Pascoal, P. M., Narciso, I. D. S. B. i Pereira, N. M. (2014). What is sexual satisfaction? Thematic analysis of lay people's definitions. *Journal of Sex Research*, 51(1), 22–30. <https://doi.org/10.1080/00224499.2013.815149>

Rosen, R. C., Bachmann, G. A., Reese, J. B., Gentner, L., Leiblum, S., Wajszczuk, C. i Wanser, R. (2009). Female Sexual Well-Being Scale™ (FSWB Scale™): Development and psychometric validation in sexually functional women. *The Journal of Sexual Medicine*, 6(5), 1297–1305. <https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2009.01240.x>

Rubin, H. i Campbell, L. (2012). Day-to-day changes in intimacy predict heightened relationship passion, sexual occurrence, and sexual satisfaction: A dyadic diary analysis. *Social Psychological and Personality Science*, 3(2), 224–231. <https://doi.org/10.1177/1948550611416520>

Sprecher, S. (2002). Sexual satisfaction in premarital relationships: Associations with satisfaction, love, commitment, and stability. *Journal of Sex Research*, 39(3), 190–196. <https://doi.org/10.1080/00224490209552141>

Sterne, J. A. C., White, I. R., Carlin, J. B., Spratt, M., Royston, P., Kenward, M. G., Wood, A. M. i Carpenter, J. R. (2009). Multiple imputation for missing data in epidemiological and clinical research: Potential and pitfalls. *BMJ (Online)*, 338. <https://doi.org/10.1136/bmj.b2393>

Štulhofer, A. i Buško, V. (2008). Evaluacija novog instrumenta za procjenu seksualnog zadovoljstva. *Suvremena psihologija*, 11(2), 287–312. <https://hrcaak.srce.hr/81548>

Štulhofer, A., Ferreira, L. C. i Landripet, I. (2014). Emotional intimacy, sexual desire, and sexual satisfaction among partnered heterosexual men. *Sexual and Relationship Therapy*, 29(2), 229–244. <https://doi.org/10.1080/14681994.2013.870335>

Štulhofer, A., Kuljanić, K. i Štulhofer Buzina, D. (2011). Sexual health difficulties in a population-based sample of Croatian women aged 18–35 and the effects of the dual (career and motherhood) role. *The Journal of Sexual Medicine*, 8(5), 1314–1321. <https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2010.02100.x>

Štulhofer, A., Jurin, T., Graham, C., Enzlin, P. i Træen, B. (2018). Sexual well-being in older men and women: Construction and validation of a multi-dimensional measure in four European countries. *Journal of Happiness Studies*, 20, 1–22. <https://doi.org/10.1007/s10902-018-0049-1>

Veit, M., Štulhofer, A. i Hald, G. M. (2017). Sexually explicit media use and relationship satisfaction: A moderating role of emotional intimacy? *Sexual and Relationship Therapy*, 32(1), 58–74. <https://doi.org/10.1080/14681994.2016.1193134>

White, I. R., Royston, P. i Wood, A. M. (2011). Multiple imputation using chained equations: Issues and guidance for practice. *Statistics in Medicine*, 30(4), 377–399. <https://doi.org/10.1002/sim.4067>

Zimmer-Gembeck, M. J. i French, J. (2016). Associations of sexual subjectivity with global and sexual well-being: A new measure for young males and comparison to females. *Archives of Sexual Behavior*, 45(2), 315–327. <https://doi.org/10.1007/s10508-014-0387-y>

The Role of Work-Family Conflict and Relationship Satisfaction in the Sexual Well-Being of Working Adults

Luka JURKOVIĆ
University of Zagreb, Faculty of Humanities
and Social Sciences, Zagreb, Croatia

Juggling the responsibilities of work and family domains has become a part of everyday life for most working adults. Research has shown that work-family conflict can potentially have negative effects on general well-being, health, relationship quality and job satisfaction. However, the potential effects of work-family conflict on sexual well-being of working adults is presently unknown. The primary aim of this study is to analyze the association between two directions of work-family conflict (work-to-family conflict – WIF, and family-to-work conflict – FIW) and sexual well-being among working adults, while taking into account the mediating role of relationship satisfaction. Data was collected in an online survey on a sample of 584 Croatian men and women that are currently living with a partner. The data was analyzed within a structural equations modelling framework. The analyses show that WIF conflict was negatively associated with sexual well-being, but only among women. On the other hand, relationship satisfaction mediated the relationship between FIW conflict and sexual well-being for both men and women. This study contributes to sparse and inconsistent knowledge on the relationship between work-family conflict and sexual well-being among working adults.

Keywords: role conflict, sexual well-being, relationship satisfaction

Međunarodna licenca / International License:
Imenovanje-Nekomercijalno / Attribution-NonCommercial